

Martin Trefný: Keltské kmeny v Malé Asii

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav pro klasickou archeologii, Praha 2007

217 str., 62 obrazových příloh

Záměrem disertační práce je souhrnné zpracování problematiky přítomnosti keltských kmenů v Malé Asii v helenistickém období. Ke studovanému tématu, které se nachází na pomezí několika vědních oborů, zvolil autor komplexní přístup z hledisek historie, archeologie a dějin umění; využil rovněž dalších disciplin jako je lingvistika a toponomastika.

Prvá část se detailně zabývá antickými historickými zprávami a výsledky historiografického bádání. Autor si všímá si i předcházejícího období, od doby pronikání Keltů na Balkán a do Řecka, a jeho výzkum končí vznikem římské provincie Galatie. Nešlo mu jen o výčet historických dat, ale o jejich výklad, o analýzu struktury společnosti a problematiku etnogeneze galatské populace, a zejména o helenizaci keltského elementu. Samostatně jsou probírána také maloasijská města, pokud jsou – zejména toponymicky – spojována s Keltů. Zvláštní pozornost věnuje autor rituálnímu chování, resp. kultům, a souvisejícímu architektonickému projevu. Celou kapitolu prolínají také výsledky současné lingvistiky, na jejímž základě se uvažuje o kelticitě vlastních jmen a jejich nositelů. Historickou část uzavírají úvahy o identitě a etnicitě Galatů; autor kriticky předkládá a zvažuje možnosti zjišťování etnicity populace na území Galatie; je si – na rozdíl od mnoha archeologů - dobře vědom limitované výpovědní schopnosti hmotné kultury při řešení této otázky. Kapitolu doplňuje soupis vlastních jmen spojovaných s Galaty, tak jak je obsahují historické prameny.

Druhou, archeologickou část uvádí kategorizace nálezů, resp. dat, jimiž se autor hodlá zabývat. Jsou to nálezy s paralelami v laténské kultuře, výsledky ovlivnění helenistickou kulturou a artefakty alespoň se stopami či ohlasy laténského podílu. Je třeba konstatovat, že všechny kategorie jsou kvantitativně velmi omezené. Druhy nálezů představují spony a

kruhový šperk, sklo, zbraně a nástroje, mince a tzv. galatská keramika. Zatímco pouze úzký výběr předmětů (např. některé spony) lze klasifikovat jako laténské, většina artefaktů se laténským produktům jen blíží, může být jimi inspirována nebo jde o výtvary helenistické, u nichž je možné vysledovat snad jen společný impulz, na jehož základě vznikly jak helenistické, tak laténské výtvary (jako vhodný příklad uvádí autor malovanou keramiku). S oprávněnou skepsí je pojednána tzv. galatská keramika, jejíž spojitost s Kelty je velmi sporná. Také mince, ražené galatskými tetrarchy nebo městy, mají zcela helenistický (tedy nikoli laténský) ráz.

Velkou kapitolu, která měla k dispozici obsáhlejší soubor pramenů a představuje těžiště celé práce, tvoří uměleckohistorický rozbor, usilující o rozpoznání odrazu přítomnosti Keltů v maloasijském helenistickém umění. Je charakteristické, že tématem značného podílu ikonografických děl je vyobrazení Keltů jako poražených válečníků. Autor shrnul a analyzoval díla z oblasti sochařství (pergamská skulptura), architektury (s jejími znázorněními keltských reálií, zejména zbraní), terakoty i toreutiky. Přínosné je autorovo teoretické hodnocení takových fenoménů jako je určitá paušalizace, resp. schematizace a stylizace způsobu vyobrazení „typického Kelta“ (téměř bychom mohli hovořit o helenistickém manýrismu), a vztah ikonografických pramenů k historickým událostem. Je třeba uvítat, že druhou i třetí kapitolu doprovázejí velmi pečlivé katalogové soupisy s detailními zasvěcenými popisy shromážděných artefaktů a se všemi dalšími relevantními daty.

Teprve před samotný závěr práce a mimo archeologickou část zařadil autor jako podkapitolu partii o celé jedné zásadní kategorii archeologických dat, jakou poskytuje pohřbívání. Jako příklady možnosti sledování keltského substrátu jsou uvedeny tři lokality, totiž mohylník u Bolu, Karalaru a ploché hroby v Bogazköy. Jakkoli jsou údaje o těchto pohřebištích podány stručně, vyplývá z nich dosti velký význam pramenů tohoto druhu pro studované téma. Není mi známo, jak kvalitní data o pohřbech lze z území někdejší Galatie získat a autor tuto informaci neposkytuje. Považuji však za nedostatek, že pohřbívání a pohřebnímu ritu obecně nebyla věnována větší pozornost, i když by výsledkem takového studia bylo třeba jen konstatování malé výpovědní schopnosti nedostatečných či nedostupných dat. Pohřební sféra přináší právě pro studium symbiózy populací, vzájemných kontaktů a akulturace jedinečná data; pro dané téma byla však jejich existence jen naznačena.

Z autorova studia vyplývá, že Keltové v Malé Asii žádnou vlastní svébytnou kulturu nevytvořili. Nebýt historických a některých ikonografických pramenů, samotná archeologie by o existenci keltských skupin nevyprávěla téměř nic. Šlo-li převážně o vojenské družiny,

pak je jejich „neviditelnost“ v místní civilizačně vyspělejší kultuře ovšem pochopitelná. Toto zjištění má obecnější platnost a mělo by být bráno v úvahu i archeologií pravěku.

Kladem práce, která se vlastně pohybuje na pomezí dějin umění, je syntéza různých metodických přístupů, vlastních jednotlivým využitým vědním disciplinám. Z hlediska historie a dějin umění autor dané téma zpracoval na výtečné úrovni a jeho práce se stane kvalitním, informačně bohatým základem každého dalšího bádání o problematice Galatie v helenistickém období. Z teoretického a metodologického hlediska zejména oceňuji výklad o velmi nejednoznačném vztahu etnicity a hmotné kultury, i když se toto poznání možná odrazilo v určitém autorově podcenění archeologických pramenů.

Tyto připomínky však nesnižují význam dosažených výsledků práce, která splňuje kritéria pro doktorské disertace a kterou proto doporučuji k obhajobě.

V Praze 8.8.2007

PhDr. Natalie Venclová, DrSc.